

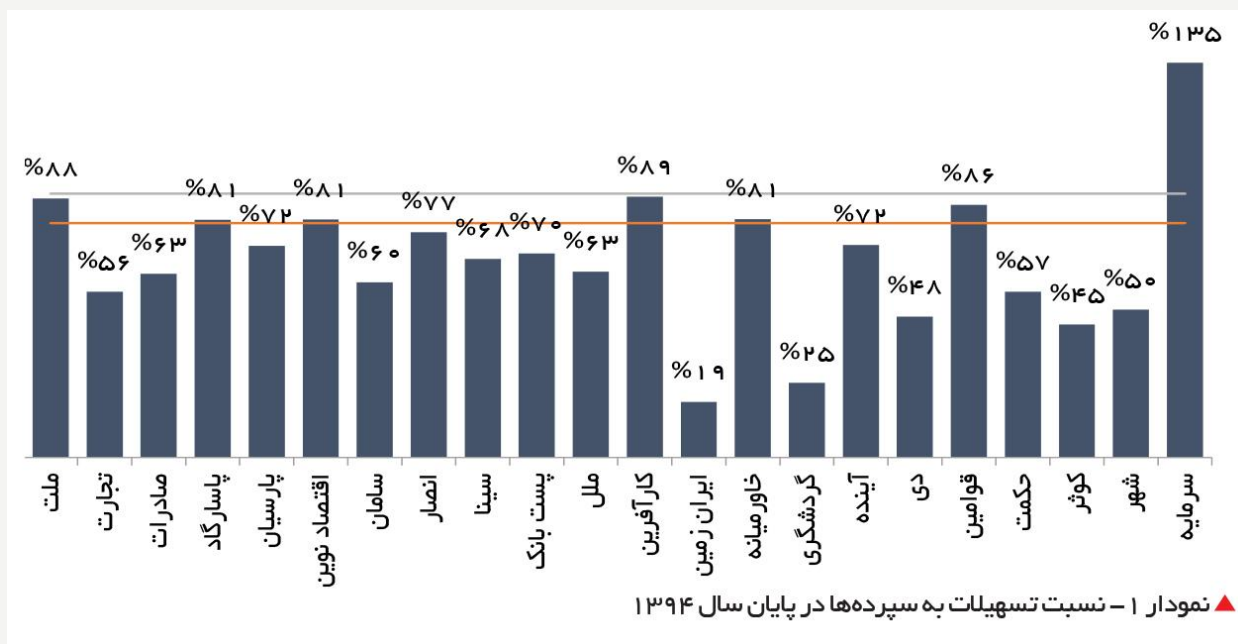
بانک‌ها در نمایی نزدیک

سه‌د حمزه‌ئی (رییس شعبه ظفر بانک خاورمیانه)

صورت‌های مالی ۲۲ بانک تجاری و موسسه مالی و اقتصادی ۱ در سامانه کدال بورس اوراق بهادار منتشر می‌شود. نگاه کوتاهی به آخرین وضعیت تسهیلات و سودآوری بانک‌های فوق نشان می‌دهد مجموع سپرده‌های بانک‌های بررسی‌شده در پایان سال ۱۳۹۴ کمی بیشتر از ۷۰۰ هزار میلیارد تومان بوده است که در مقایسه با حجم نقدینگی ۱۰۱۷ هزار میلیارد تومانی همان زمان، ۷۰ درصد از بازار پولی کشور را پوشش می‌دهد.

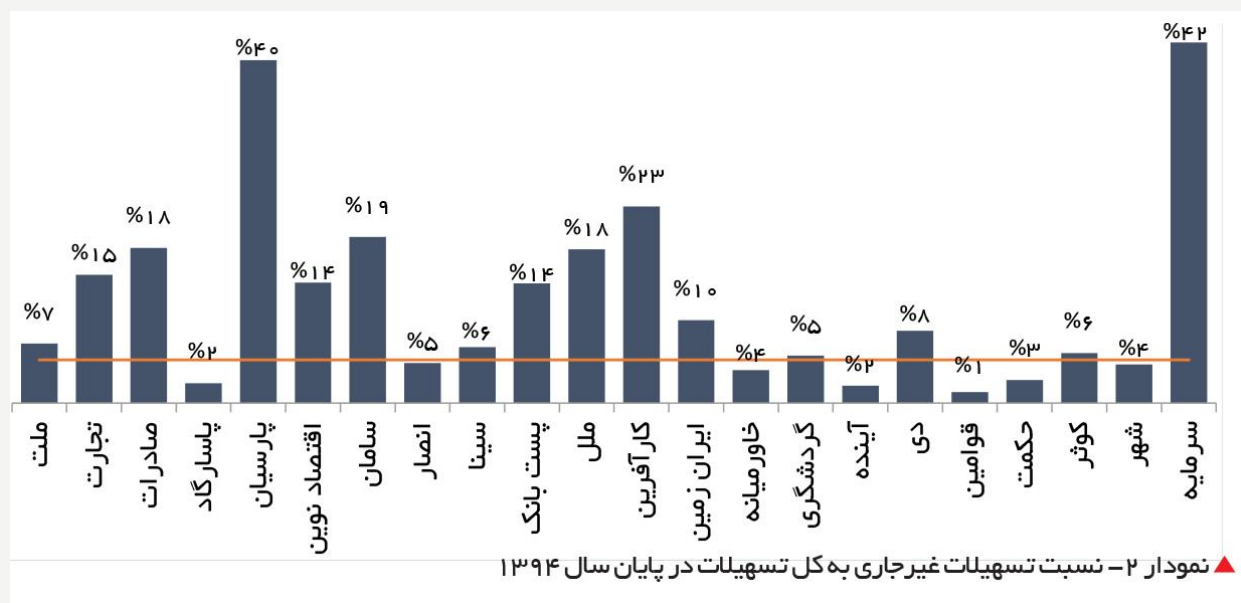
سپرده‌ها چگونه مصرف شدند؟

بانک‌ها، به عنوان واسطه‌گر مالی، سپرده‌های مردم را جمع‌آوری کرده و در ارائه تسهیلات به متقاضیان مصرف می‌کنند. بانک‌های تجاری مطابق با مقررات بین‌المللی از سرمایه‌گذاری مستقیم در املاک و بنگاه‌های اقتصادی منع شده‌اند. لازم است بانک قسمتی از سپرده مشتریان را برای تامین نقدینگی در قالب دارایی‌های با نقدشوندگی بالا نگه دارد و قسمتی را به عنوان ذخیره قانونی نزد بانک مرکزی سپرده کند و مابقی آن را به صورت تسهیلات به متقاضیان اعطا کند. سهم تسهیلات از کل سپرده‌های جذب‌شده (نمودار ۱؛ ارقام میان خطوط افقی در محدوده نرم جهانی قرار دارند) از آن جهت حائز اهمیت است که حجم فعالیت عملیاتی بانک را نشان می‌دهد. نسبت پایین تسهیلات به سپرده‌ها نشان می‌دهد بانک سپرده‌های جذب‌شده را در فعالیت واسطه‌گری مالی مصرف نکرده و احیاناً در فعالیتی نامتناسب با عملیات اصلی خود به کار گرفته است.

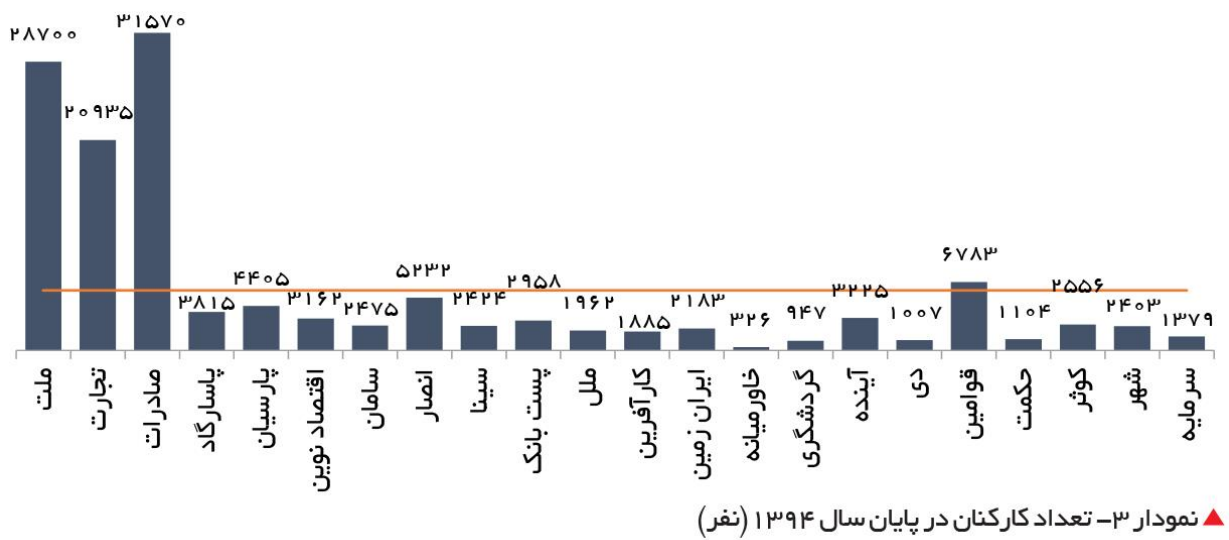
از طرف دیگر بانکی که درصد بسیار بالایی از سپرده‌های خود را به مصرف تسهیلات رسانده یا حتی تسهیلات بیشتری نسبت به سپرده‌های جذب‌شده پرداخت کرده است با احتمال بیشتری با ریسک نقدینگی روبه‌رو می‌شود. در هر حال سهم پایین یا بسیار بالای تسهیلات از سپرده‌ها نشان‌دهنده ناکارایی در تطابق مقدار مصارف و منابع است. بانک در ارائه تسهیلات به وضعیت صنعت، صلاحیت اعتباری و وضعیت نقدینگی تسهیلات‌گیرنده و محل مصرف و نحوه بازپرداخت تسهیلات توجه دارد. قسمتی از تسهیلات اعطایی که بیش از دو ماه از سررسیدشان گذشته است ولی بانک موفق به وصول آنها نشده در دسته غیرجاری طبقه‌بندی می‌شود. بالا بودن سهم تسهیلات غیرجاری از کل سبد تسهیلاتی بانک (نمودار ۲؛ ارقام بالاتر از خط قرمز فراتر از نرم جهانی هستند) نشان می‌دهد آن بانک

در تخصیص سپرده‌های جذب‌شده ناکارآمد عمل کرده است. از آنجا که وصول تسهیلات غیرجاری دشوار بوده و با ابهام روبه‌رو است، پایین نگه‌داشتن سهم تسهیلات غیرجاری اهمیت بسزایی دارد.

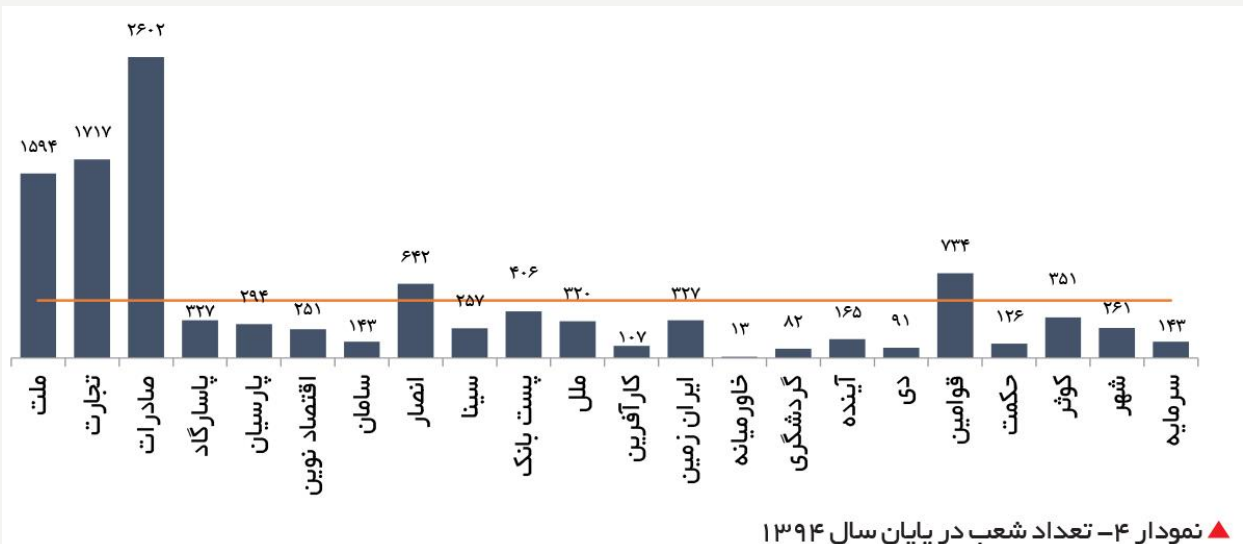

هزینه‌های عمومی و اداری بانک‌ها

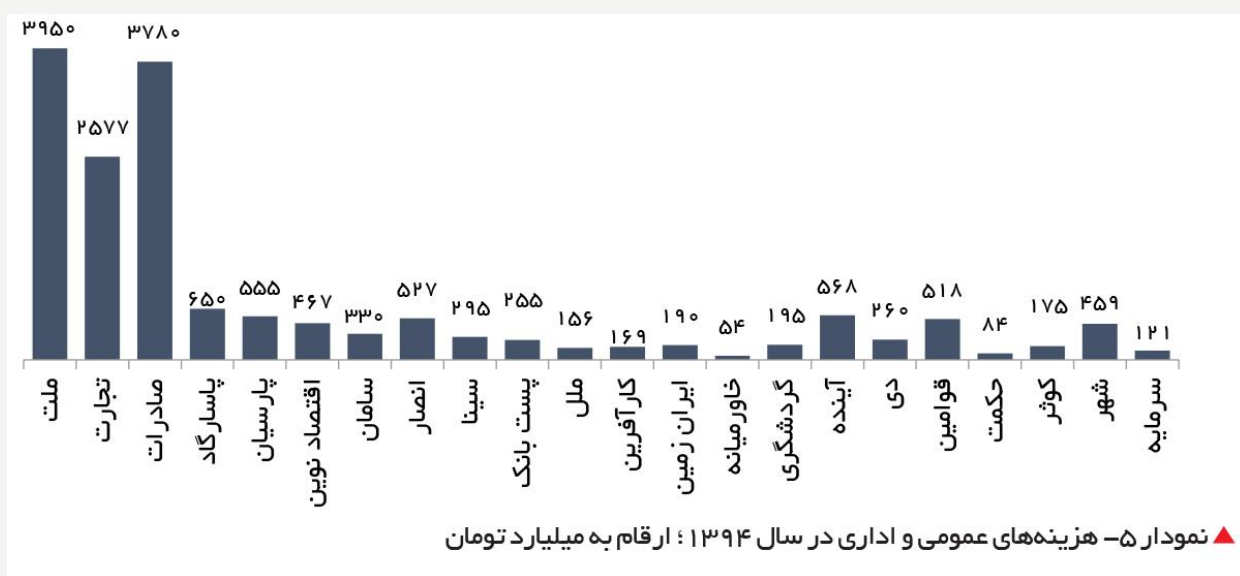
هزینه‌های عمومی و اداری بانک‌ها از دو شاخه کلی هزینه‌های کارکنان و هزینه‌های اداری تشکیل شده است. هزینه‌های کارکنان شامل حقوق و دستمزد پرسنل، عیدی، پاداش، هزینه‌های رفاهی، پس‌انداز و بازنشستگی است و هزینه‌های اداری عمدتاً شامل هزینه‌های بهداشت و درمان، خدمات برون‌سپاری، پشتیبانی کامپیوتری، اجاره، انرژی و آب و ملزومات مصرفی است. با این تعریف، هزینه‌های کارکنان در رابطه مستقیم با تعداد پرسنل بانک و هزینه‌های اداری در رابطه مستقیم با تعداد شعب است. تعداد کارکنان (نمودار ۳؛ خط قرمز میانگین تعداد کارکنان بانک‌های مورد بررسی و برابر با حدوداً ۶ هزار نفر است) در بانک‌های ملت، تجارت و صادرات (بین ۲۰ تا ۳۰ هزار نفر کارمند) بسیار بیشتر از میانگین است که تاثیر قابل توجهی بر هزینه‌های بانک‌های فوق می‌گذارد. توسعه شبکه فیزیکی و به عبارت ساده‌تر افزایش تعداد شعب منجر به بالا رفتن هزینه‌های اداری می‌شود. تعداد بسیار بالای شعب (نمودار ۴؛ خط قرمز میانگین تعداد شعب بانک‌های مورد بررسی و برابر با حدوداً ۵۰۰ شعبه است) در بانک‌های صادرات، تجارت و ملت، که هر یک بیش از هزار شعبه دارند، هزینه‌های اداری هنگفتی به آن بانک‌ها تحمیل می‌کند. بانک‌های ایرانی با پیروی از روندهای جهانی ولی با آهنگی کند تعداد شعب را کاهش می‌دهند. شبکه شعب محدود با اینکه دسترسی فیزیکی مشتری به بانک را دشوار می‌کند ولی در دوران رکودی که درآمدهای بانک کاهش می‌یابد یا از کیفیت سودآوری آن کاسته می‌شود تحمل بانک را در برابر این ناملايمات بیشتر می‌کند و حافظ بقای آن می‌شود.

هزینه‌های عمومی و اداری به نوعی هزینه ثابت محسوب می‌شوند و در صورت کاهش اسپرد نرخ تسهیلات و سپرده‌ها تاثیر این هزینه‌ها بر سودآوری بانک‌ها بیشتر مشهود می‌شود. به عنوان مثال بانک‌های ملت، صادرات و تجارت را در نظر بگیرید که مطابق با انتظار قبلی هزینه‌های عمومی و اداری (نمودار ۵) چند هزار میلیارد تومانی شناسایی می‌کنند. سود دوره مالی منتهی به پایان اسفندماه سال ۱۳۹۴ بانک ملت ۴۰ میلیارد تومان بوده است. بانک‌های تجارت و صادرات در همان دوره مالی به ترتیب ۵۰۰ و دو هزار میلیارد تومان زیان شناسایی کرده‌اند. صرفه‌جویی پنج درصدی بانک ملت در هزینه‌های عمومی و اداری سال ۱۳۹۴ باعث افزایش چهاربرابری سود خالص همان دوره مالی می‌شد. از طرف دیگر صرفه‌جویی ۲۰ درصدی بانک تجارت در هزینه‌های عمومی و اداری تمام زیان سال ۱۳۹۴ آن بانک را پوشش می‌داد. اهمیت موضوع کاهش هزینه‌های عمومی و اداری در خصوص بانک‌های کوچک‌تر و با هزینه‌های پایین‌تر نیز کم و بیش صادق است. مثلاً صرفه‌جویی ۱۰ درصدی بانک قوامین سود خالص آن را به دو برابر افزایش می‌داد. از همین روی است که با افزایش رقابت در صنعت بانکداری، بانک‌های دنیا با تشویق مشتریان به استفاده از خدمات آنلاین، تعداد شعب و به تبع آن تعداد پرسنل خود را کاهش می‌دهند.

در جدول یک سودآوری آخرین دوره یک‌ساله گزارش شده بانک‌ها را مشاهده می‌کنید. در ستون «سود خالص»، سودآوری بانک و موسسه اعتباری مربوط به سال مالی اشاره شده در ستون «دوره گزارش» یادداشت شده است. بانک سرمایه تنها بانکی است که صورت‌های مالی سال ۱۳۹۴ را تا پایان سال ۱۳۹۵ منتشر نکرده است. آخرین گزارش مالی منتشرشده بانک سرمایه مربوط به میان‌دوره ۹ ماهه سال ۱۳۹۴ بوده که ۱۹۴ میلیارد تومان زیان شناسایی کرده است. سه بانک در سال ۱۳۹۴ زیان اعلام کرده‌اند (ارقام داخل پرانتز منفی هستند). بانک‌هایی که در سال مالی زیان شناسایی کرده‌اند یا آنهایی که واجد شرط کفایت سرمایه ابلاغی بانک مرکزی نبوده‌اند قادر به تقسیم سود به سهامداران نیستند. سود تقسیم‌شده در مجمع عمومی سال مالی ۱۳۹۴ بانک‌ها در ستون «سود تقسیم‌شده» آمده است. نیمی از بانک‌های بررسی شده، سال گذشته سودی تقسیم نکرده‌اند. بانک‌ها ملزم به انتشار صورت‌های مالی میان‌دوره سه‌ماهه هستند.

آخرین صورت مالی منتشرشده تا پایان سال ۱۳۹۵ در ستون «آخرین گزارش میان‌دوره‌ای» آمده و سود خالص بانک در آن دوره در ستون «سود خالص میان‌دوره» یادداشت شده است. بانک‌های پاسارگاد، سامان، دی، قوامین و شهر صورت‌های مالی میان‌دوره ۹ ماهه سال ۱۳۹۵ را تا پایان سال منتشر نکرده‌اند و بیش از یک‌سوم از بانک‌ها هم زیان اعلام کرده‌اند که ارقام زیان در مقایسه با حقوق صاحبان سهام (ستون آخر) مبالغ قابل توجهی است. زیان‌های میان‌دوره‌ای بانک‌های صادرات و گردشگری (به ترتیب ۴۳۵۰ و ۱۱۰۰ میلیارد تومان) در صورتی که تا پایان سال مالی جبران نشود با توجه به حقوق صاحبان سهام آن بانک‌ها در پایان سال ۱۳۹۴ (به ترتیب ۷۰۰ و ۵۵۰ میلیارد تومان) باعث می‌شود بانک‌های فوق مشمول ماده ۱۴۱ قانون تجارت شده و با الزام به تشکیل مجمع سهامداران نسبت به نحوه ادامه فعالیت ایشان تصمیم‌گیری شود. سایر بانک‌هایی که طی آخرین گزارش میان‌دوره‌ای زیان شناسایی نکرده‌اند نیز به جز یک مورد (بانک خاورمیانه) نسبت به سال گذشته با کاهش قابل ملاحظه‌ای در سودآوری روبه‌رو شده‌اند.

جدول ۱ - سودآوری آخرین دوره مالی و آخرین گزارش میان دوره‌ای؛ ارقام به میلیارد تومان
(اعداد داخل پرانتز منفی هستند)

بانک	دوره گزارش	سود خالص	سود تقسیم شده	آخرین گزارش میان دوره‌ای	سود خالص میان دوره	حقوق صاحبان سهام
ملت	اسفند ۱۳۹۴	۳۹	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۲۴	۶۶۹۰
تجارت	اسفند ۱۳۹۴	(۴۷۰)	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۷۵۰)	۵۵۶۳
صادرات	اسفند ۱۳۹۴	(۱۹۷۰)	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۴۳۴۹)	۷۰۳۰
پاسارگاد	اسفند ۱۳۹۴	۱۱۶۳	۸۰۵	۶ ماهه ۱۳۹۵	۳۵۲	۷۵۵۰
پارسیان	اسفند ۱۳۹۴	۲۶۶	۱۱۸	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۱۴۷۶)	۳۷۸۵
اقتصاد نوین	اسفند ۱۳۹۴	۲۴۰	۲۵	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۵۵۳)	۱۸۸۴
سامان	اسفند ۱۳۹۴	۵۰	۰	۳ ماهه ۱۳۹۵	۱۵	۱۰۲۲
انصار	اسفند ۱۳۹۴	۳۱۰	۱۷۶	۹ ماهه ۱۳۹۵	۱۲۴	۱۳۱۱
سینا	اسفند ۱۳۹۴	۲۲۷	۱۷۵	۹ ماهه ۱۳۹۵	۱۲۴	۱۴۱۸
پست بانک	اسفند ۱۳۹۴	۱	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۰	۲۰۶
ملل	اسفند ۱۳۹۴	۱۱۲	۱۲۸	۹ ماهه ۱۳۹۵	۳۰	۷۴۴
کارآفرین	اسفند ۱۳۹۴	۲۶۷	۱۷۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۱۲۷	۱۵۵۹
ایران زمین	اسفند ۱۳۹۴	(۶۹)	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۴۴)	۲۶۷
خاورمیانه	اسفند ۱۳۹۴	۱۳۶	۱۰۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۱۴۴	۵۷۹
گردشگری	آذر ۱۳۹۴	۶	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	(۱۱۰۰)	۵۵۰
آینده	اسفند ۱۳۹۴	۱۱۰	۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۶۶	۹۰۶
دی	اسفند ۱۳۹۴	۱۶۶	۷۷	۳ ماهه ۱۳۹۵	(۲۲۴)	۹۰۳
قوامین	اسفند ۱۳۹۴	۴۴	۰	۶ ماهه ۱۳۹۵	(۲۳)	۹۷۱
حکمت	اسفند ۱۳۹۴	۳۲	۲۰	۹ ماهه ۱۳۹۵	۱۲	۴۵۹
کوثر	اسفند ۱۳۹۴	۷۶	۲۴	۹ ماهه ۱۳۹۵	۴۳	۷۰۴
شهر	اسفند ۱۳۹۴	۴۷۵	۰	منتشر نشده		۲۲۱۲
سرمایه	اسفند ۱۳۹۳	۶	۰	۹ ماهه ۱۳۹۴	(۱۹۴)	۵۴۰

پی‌نوشت:

۱- داده‌ها مربوط به صورت‌های مالی حسابرسی شده پایان اسفند سال ۱۳۹۴ بانک‌های ملت، تجارت، صادرات، پاسارگاد، پارسیان، اقتصاد نوین، سامان، انصار، سینا، پست‌بانک، کارآفرین، ایران زمین، خاورمیانه، آینده، دی، قوامین، شهر و حکمت و موسسه‌های اقتصادی ملل و کوثر، پایان آذر سال ۱۳۹۴ بانک گردشگری، و پایان اسفند سال ۱۳۹۳ بانک سرمایه است. بانک سرمایه صورت‌های مالی سال ۱۳۹۴ را تا پایان سال ۱۳۹۵ منتشر نکرده است. در قسمتهایی به اطلاعات صورت‌های مالی میان دوره‌ای نیز اشاره شده است. داده‌های گزارش در سامانه کدال قابل دسترس است. بدیهی است که اطلاعات فوق آخرین اطلاعات منتشر شده تا پایان سال ۱۳۹۵ است.